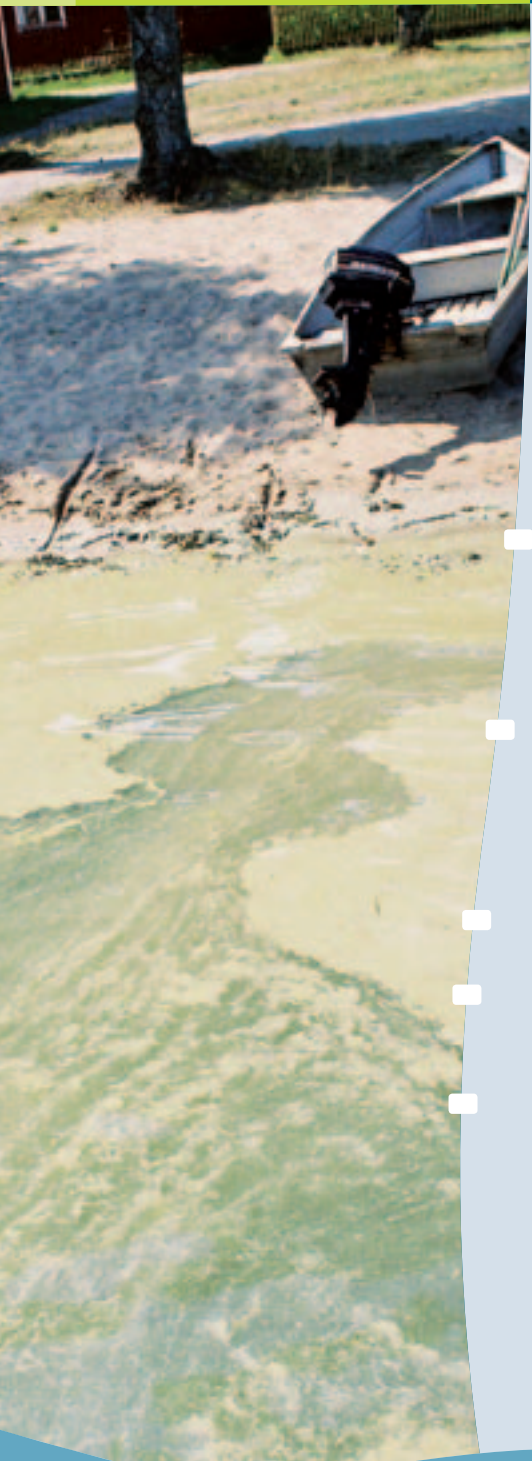

Ramdirektivet för vatten

EU:s ramdirektiv för vatten

År 2000 antog EU ramdirektivet för vatten. Det innebar ett nytänkande i form av en ny lagstiftningsstrategi för att förvalta och skydda vatten som inte utgår från nationella eller politiska gränser utan bygger på naturliga geografiska och hydrologiska formationer: avrinningsområden. I direktivet ställs dessutom krav på samordning mellan olika EU-politikområden och en noggrann tidplan anges för åtgärderna. Målet är att alla vattendrag i Europa ska vara i gott skick senast 2015.

- Vatten är en förutsättning för liv. Det är en avgörande resurs för mänskligheten och ligger till grund för ekonomisk tillväxt och välbefinnande. Dessutom är vatten centralt för de naturliga ekosystemen och för klimatregleringen.
- Europas vattendrag är utsatta för påfrestningar. Enligt de senaste siffrorna är 20 procent av ytvattnet allvarligt hotat av föroreningar, 60 procent av städerna i Europa överutnyttjar sina grundvattenresurser och 50 procent av våtmarkerna är hotade. Efterfrågan på vatten ökar hela tiden.
- Tre fjärdedelar av invånarna i Europa hämtar sitt vatten ur grundvattnet.
- Nästan hälften av EU:s befolkning lever i "vattenstressade" länder, där uttaget av vatten från sötvattenkällor är alltför högt.
- Förvaltningsplaner för avrinningsområden är de viktigaste verktygen för att genomföra ramdirektivet för vatten. De utarbetas efter omfattande offentliga samråd och gäller i sex år.

vatten

EUROPEISKA KOMMISSIONEN

miljö

Fakta 1: Europas vattendrag ut-sätts för påfrestningar

Alla behöver vatten – och inte bara för att dricka. Vi är beroende av våra floder, sjöar, kust- och havsområden samt grundvatten på många sätt. Samhället använder vatten för att skapa och upprätthålla ekonomisk tillväxt och välbefinnande genom verksamheter som jordbruk, kommersiellt fiske, energiproduktion, tillverkning, transport och turism. Dessutom efterfrågar vi vatten för våra fritidsverksamheter och vatten är ett avgörande inslag i våra vackra naturlandskap.

Vatten är centralt för de naturliga ekosystemen och för klimatregleringen. Men försörjningsmönstret är extra sårbart för klimatförändringar. Forskarna varnar för ökad risk för både torka och översvämningar under de kommande årtiondena. Efterfrågan på vatten ökar överallt – för användning inom hushåll, trädgårdsodling, industri, jordbruksbevattning, fritid och turism – vilket innebär påfrestning på de tillgängliga resurserna.

Samtidigt hotas vattenkvaliteten av föroreningar och fysiska förändringar av vattendragen, t.ex. nya dammar. Skador orsakas av hushåll, industri och jordbruk, utbyggnad av städer, översvämningsskydd, energiproduktion, användning av gödningsmedel och bekämpningsmedel, sjöfart, rekreation, utsläpp av avloppsvatten, kustförsvar, sötvattensfiske, gruvarbete och skogsbruk.

Även om människan sedan länge har vetat att hon är beroende av vatten, börjar vi här i Europa nu också bli alltmer medvetna om att tillgången inte är obegränsad och att vi måste sätta värde på vattnet. Vatten måste förvaltas och skyddas. Det är inte bara en konsumtionsprodukt utan en värdefull naturtillgång som är avgörande för kommande generationer lika väl som för oss. Utan vatten inget liv.

Fakta 2: Det krävs åtgärder på EU-nivå, eftersom avrinningsområden och föroreningar är gräns-överskridande. Vatten förvaltas bäst genom en strategi som baseras på avrinningsområden

Floder gör inte halt vid nationsgränser – de flyter vidare genom olika länder för att nå till havet. Alla EU-medlemsstater utom öar som Cypern och Malta delar vatten med grannländer. Ett avrinningsområde omfattar hela flodsystemet, från dess källor och små tillflöden till dess flodmynning, inklusive grundvattnet. EU och dess medlemsstater har delat upp avrinningsområdena och tillhörande kustområden i 110 avrinningsdistrikt, varav 40 är internationella och gränsöverskridande. Dessa distrikt täcker ungefär 60 procent av EU:s territorium.

Isolerade åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten fungerar inte om de inte tar hänsyn till vad som händer uppströms och nedströms. Integrerad förvaltning av avrinningsområden innebär att man tar ett helhetsgrepp för att skydda hela vattenförekomsten, dess källa, tillflöden, delta och mynning, och tillämpar en samordnad strategi där alla berörda parter deltar i beslutsfattandet. En strategi som baseras på avrinningsområden är bästa sättet att förvalta vatten. Det är tankegången bakom ramdirektivet för vatten.

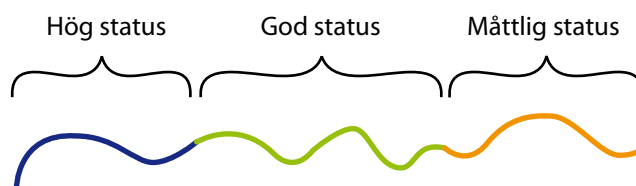
Medlemsstaterna har fått utarbeta **förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt** för att skydda vart och ett av de 110 avrinningsdistrikten. Offentligt deltagande är en grundläggande princip och EU:s invånare spelar en viktig roll när det gäller att planera och genomföra åtgärderna enligt ramdirektivet för vatten.

Fakta 3: Vattenförekomster måste uppnå en god ekologisk och kemisk status för att skydda folkhälsan, vattentillgången, de naturliga ekosystemen och den biologiska mångfalden

I definitionen av **ekologisk status** tar man hänsyn till förekomst av akvatisk flora och fiskfauna, tillgång till näringsämnen samt aspekter som salthalt, temperatur och förorening av kemiska förorenande ämnen. Hänsyn tas också till morfologiska egenskaper, som kvantitet, vattenflöde, vattendjup och flodbäddarnas struktur.

I ramdirektivet för vatten används ett klassificeringsschema för ekologisk status hos **ytvatten** som omfattar fem kategorier: hög, god, måttlig, otillfredsställande och dålig. Med "hög status" menas **inga** eller **mycket små** påfrestningar från människan. Med "god status" avses något sämre förhållanden än vid hög status men påfrestningarna är fortfarande "små", "måttlig status" innebär "måttliga" påfrestningar, dvs. ännu något sämre förhållanden än vid god status, och så vidare.

EU har nu över 100 000 ytvattenförekomster, varav 80 procent är floder, 15 procent är sjöar och 5 procent är kustvatten och vatten i övergångszoner. En och samma flod kan innehålla olika vattenförekomster eftersom vattnets status kan förändras. I diagrammet nedan visas en flod med vatten av hög kvalitet vid källan, som sedan gradvis blir mer förorenat längre nedströms.

För att definiera vad som klassificeras som god **kemisk status** har EU-övergripande miljökvalitetsnormer utarbetats för 33 nya och åtta tidigare reglerade farliga kemiska föroreningar. Ramdirektivet för vatten backas upp av annan EU-lagstiftning, som Reach-förordningen om kemikalier och direktivet om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar (IPPC-direktivet) som gäller för industrianläggningar.

Bestämmelserna för **grundvatten** är lite annorlunda och här är målet god kemisk och kvantitativ status. Medlemsstaterna ska använda geologiska data för att identifiera distinkta vattenförekomster i akviferer och EU-lagstiftningen begränsar uttaget till en viss andel av det årliga återflödet. Grundvattnet bör inte vara förorenat över huvud taget – alla föroreningar måste upptäckas och stoppas.

Fakta 4: Människor måste göras delaktiga

Enligt ramdirektivet för vatten måste medlemsstaterna hålla omfattande samråd med allmänheten och intressenter för att identifiera problem och ta fram lösningar som sedan införlivas i förvaltningsplanerna för avrinningsdistrikt. En omfattande samrådsprocess inleddes i slutet av 2006 som ledde till ett samråd om viktiga vattenförvaltningsfrågor genomfördes under 2007 och ett brett samråd, som varade i ett halvår, om utkast till förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt genomfördes under 2008.

Allmänhetens stöd och delaktighet är en förutsättning för skydd av vattenförekomsterna och för identifikation av såväl problem som lämpliga åtgärder för att lösa dem, också med hänsyn till kostnaderna. Utan folkligt stöd kan lagstiftningsåtgärder inte lyckas. EU:s invånare har en avgörande roll att spela för genomförandet av ramdirektivet för vatten och för att hjälpa regeringarna att balansera de sociala, miljömässiga och ekonomiska frågor som man måste ta hänsyn till.

Fakta 5: Redan vissa framsteg, men mer återstår att göra

Direktivet genomförs i sexårsperioder, varav den första omfattar 2009–2015. När direktivet trädde i kraft blev medlemsstaterna skyldiga att definiera sina avrinningsdistrikt geografiskt och ange vilka myndigheter som var ansvariga för vattenförvaltningen (2003). Nästa uppgift var att göra en gemensam ekonomisk och miljömässig analys (2004) och att identifiera vattenförekomster som riskerade att inte uppnå målet för 2015. Senast 2006 skulle länderna ha upprättat nät för vattenövervakning.

Kommissionen kontrollerar varje steg i genomförandet av direktivet. År 2007 kom kommissionen med sin första rapport om genomförandet av ramdirektivet för vatten och gjorde sin första bedömning av utvecklingen. År 2009 kom den andra genomföranderapporten med en utvärdering av insatserna för att inrätta övervakningsnät.

År 2009 var också det år då medlemsstaterna skulle färdigställa sina förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt och sina åtgärdsprogram för att uppfylla ramdirektivets mål. Alla vattenförekomster i EU ska uppnå "god ekologisk och kemisk status" senast 2015. Det innebär inte bara låga nivåer av kemiska föroreningar utan även friska akvatiska ekosystem.

Kommissionen kommer att lägga fram sin tredje genomföranderapport 2012, inklusive en översikt över utvecklingen och över statusen för EU:s vatten, samt en undersökning av förvaltningsplanerna för avrinningsdistrikt med förslag till förbättringar.

Fakta 6: Vattenförvaltning berör många politikområden och ett integrerat arbetssätt är den enda framkomliga vägen för hållbart vatten

Vatten är en viktig faktor för en enorm mängd mänskliga verksamheter och ingår därmed också i de politikområden som reglerar dessa verksamheter. Exempel:

- Vatten är avgörande för jordbruk, odling och boskapsskötsel. Sedan 1985 har arealen konstbevattnad mark i södra Europa ökat med 20 procent. Jordbruket är den största vattenkonsumenten.

Fallstudie: Donau

Avrinningsdistriktet för floden Donau är det största i EU och illustrerar mångfalden av vatten inom ett och samma avrinningsområde. Det omfattar bergsbäckar i Karpaterna och Alperna, grundvattenförekomster, ett enormt delta och kustvattnen vid Svarta havet. Det internationella samarbetet om denna viktiga vattenväg har en lång tradition. Det första avtalet om fri sjöfart ingicks 1856, och 1994 gick 14 länder och EU samman för att underteckna den internationella konventionen om skydd för floden Donau (ICPDR).

Ramdirektivet för vatten utgör grunden för EU:s vattenpolitik och kompletteras med andra lagar för specifika aspekter av vattenanvändningen:

- **Grundvattendirektivet** (2006).
- **Direktivet om miljökvalitetsnormer** (2008).
- **Två beslut av kommissionen** (2005 och 2008) om ekologisk status, som innebär att det inrättades ett register över nästan 1 500 platser som ingick i ett interkalibreringsförfarande för att göra det möjligt att jämföra normerna mellan olika länder och att resultatet offentliggjordes.

Exempel på tidigare och besläktad lagstiftning:

- **Direktivet om avloppsvatten från tätbebyggelse** (1991).
- **Nitratdirektivet** (1991).
- **Det nya badvattendirektivet** (2006).
- **Dricksvattendirektivet** (1998).

Nyare besläktad lagstiftning som utökar räckvidden för den integrerade vattenförvaltningen:

- **Översvämningsdirektivet** (2007).
- **Ramdirektivet om en marin strategi** (2008).

- Beslut om markanvändning och utveckling påverkas av tillgången till vatten och avloppsreningsanläggningar.
- Vid energiproduktion används vatten för kylning och andra ändamål. En stor del av detta vatten går tillbaka till vattendragen efter användning.
- Industrin använder vatten i sina tillverkningsprocesser, medan många andra ekonomiska sektorer, t.ex. turismen, påverkar vattenresurserna.
- Vatten är oumbärligt för friska ekosystem, som i sin tur är nödvändiga för vår livskvalitet. Vattnet har inte bara en *försörjningsfunktion* – som råvara – utan också en viktig *regleringsfunktion*, då det styr klimat och väder och får vår planet att fungera. Våtmarker erbjuder t.ex. tjänster som vattenrening och koldioxidlagring som i ekonomiska termer är värda miljarder euro.

En god vattenförvaltning måste alltså vara integrerad i alla dessa områden, medan ramdirektivet för vatten tar hänsyn till alla aspekter av vattenanvändning och -förbrukning.

Fakta 7: En föränderlig miljö skapar utmaningar för framtiden, som klimatförändring, översvämningar och torka

Sedan 2000 har nya faktorer tillkommit som påverkar situationen, som den allt snabbare klimatförändringen och den ekonomiska krisen. Under de närmsta åren kommer klimatförändringen att leda till stora utmaningar för vattenförvaltningen i hela EU. Här är några av de sannolika följderna av klimatförändringen:

- Mindre regn och högre sommartemperaturer i söder, vilket tär på knappa resurser. I kommissionens meddelande från 2007 om **problemet med vattenbrist och torka i Europeiska unionen** konstateras att det är avgörande att ramdirektivet för vatten genomförs.
- Mer regn och ökad översvämningsrisk i norr. Översvämningar blir redan allt mer vanliga: sedan 1990 har 259 stora översvämningar i floder rapporterats, varav 165 sedan 2000. I 2007 års **direktiv om översvämningar** införs en ny, förebyggande strategi som innebär att medlemsstaterna ska göra preliminära bedömningar av översvämningsrisker för alla avrinningsdistrikt senast 2011, vilka ska följas upp 2013 med kartor över översvämningshotade områden. Senast 2015 bör medlemsstaterna ha planer för hantering av översvämningsrisker som är färdiga att knytas till nästa omgång förvaltningsplaner för avrinningsområden (2016–2021).

Med tanke på detta kommer **allmänhetens engagemang** att vara avgörande för att målen för både ramdirektivet för vatten och direktivet om översvämningar ska kunna uppfyllas. Ändå är det fortfarande väldigt många i Europa som inte känner till sin rätt att påverka vattnets framtid. Det är viktigt att framhålla att alla insatser har betydelse. Samråden inför nästa omgång av förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt och inför arbetet med planerna för hantering av översvämningsrisker bör inledas i slutet av 2012.

Användbara länkar:

Kommissionens webbplats om EU:s vattenpolitik och länkar till förvaltningsplaner för avrinningsdistrikt:
<http://water.europa.eu/policy>

Vatteninformation:
http://ec.europa.eu/environment/water/participation/notes_en.htm

Genomföranderapporter om ramdirektivet för vatten 2007 och 2009:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/implrep2007/index_en.htm

Kartor och diagram:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/facts_figures/index_en.htm

Delta i debatten – samråd och lokala förvaltningsplaner för avrinningsområden:
<http://water.europa.eu/participate>

Gemensam genomförandestrategi:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/implementation_en.htm

Circa:
<http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?!=&vm=detailed&sb=Title>

Wise: Vatteninformationssystem i Europa:
<http://water.europa.eu>

Europeiska miljöbyrån – vatten:
www.eea.europa.eu/themes/water

